

Schröder, R. R. G. en W. J. van der Weijden, 1983. Beheersovereenkomsten, knelpunten en mogelijke oplossingen. Centrum Landbouw en Milieu, Utrecht.

Schumacher, W., 1980. Schutz und Erhaltung gefährdeter Ackerwildkräuter durch Integration von landwirtschaftlicher Nutzung und Naturschutz. *Natur und Landschaft* 55 (12): 447-453.

Sissingh, G., 1950. Onkruidassociaties in Nederland. Proefschrift LH Wageningen. Staatsdrukkerij 's-Gravenhage.

Soest, J. L. van, 1939. *Anthoxanthum aristatum* in Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* 49: 144-151.

Tiesing, H., 1934. in: C. H. Edelman, 1974. Harm Tiesing over landbouw en volksleven in Drente. Assen.

Wasscher, J., 1941. De graanonkruidassociaties in Groningen en Drente. *Ned. Kruidk. Arch.* 51: 435-441.

Weijden, W. J. van der, H. van der Wal, H. J. de Graaf, N. A. van Brussel, W. J. ter Keurs, 1984. Bouwstenen voor een geïntegreerde landbouw. Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage.

Westhoff, V. en J. J. Barkman, 1968. De bo-

tanische betekenis van het Drentse district. In: Bijdrage over veldbiologie, natuurbeheer en landschap in het Drentse district, *Miscell. Papers 2 LH Wageningen*.

Westhoff, V., en A. J. Den Held, 1969 en 1975. Plantengemeenschappen in Nederland. Thieme en Cie., Zutphen.

Met veel dank aan het Rijksherbarium te Leiden voor inzage in nog ongepubliceerde verspreidingskaartjes, Eef Arnolds van het Biologisch Station te Wijster, Piet Bakker, Harm Piek en Pieter Wapenaar van de afdeling Onderzoek en Beheersplannen van Natuurmonumenten, Henny v. d. Windt en Wim Wiersinga voor commentaar op eerdere versies van dit verhaal.

Summary

Weed vegetation of rye fields in Drente, 1940-1980

Since comprehensive weed vegetation studies of the Netherlands from the period 1930-1950 are available, it is possible to determine the impoverishment of the plant communities of arable land during the past fifty years. In the period 1930-1950 the vegetation of rye

fields in the province of Drente, in the northern part of the Netherlands, was somewhat at variance with that in the rest of the country. Considering the floristic assemblage and the cover-abundance values of species it can be concluded that the Drentian habitats were more humid as well as somewhat richer in nutrients, due to (1) a more atlantic climate and (2) a boulder clay (glacial till) soil. The overall prevailing association was the *Teesdalisio-Arnozeridetum*. Nowadays the character-species of that association have decreased strongly, above all *Arnozeris minima*, *Galeopsis ochroleuca* and *Aphanes microcarpa*. Among the character-species of higher syntaxa of arable land *Bromus secalinus* and *Galeopsis speciosa* disappeared, and *Centaurea cyanus*, *Scleranthus annuus* and *Raphanus raphanistrum* decreased.

The author discusses the causes of the decline as well as management proposals to improve the situation as to the preservation of arable weeds.

Drs. E. B. Oosterveld
Beslotenvenneweg 12
6479 TL Noordlaren

Boekbespreking

Droge stroomdalgraslanden langs de Maas.

H. F. G. van Dijk, B. G. Graatsma en J. N. M. van Rooy.

Wetensch. Med. K.N.N.V. nr. 165, 1984: 146 pp. te bestellen door overmaking van f 16,60 voor leden, f 20,- voor niet leden, op girorek. 13028 t.n.v. K.N.N.V., Hoogwoud.

In 24 jaar tijd is niet veel meer overgebleven van de fraaie stroomdalgraslanden. Een flinke dosis eelt op de ziel is dan ook een reuze hulp bij het lezen van dit gedetailleerde rapport over heden en verleden van de dijkbeemden langs de Maas.

De achteruitgang ligt in het verlengde van een "Devalialisering des menschlichen Lebensraumes" op wereldschaal. Botanici verwachten dat er omstreeks 1990 elk uur een plantesoort op aarde zal uitsterven. Tegen het eind van de eeuw zal 15 - 25% van de plantesoorten uitgestorven zijn en helaas zal dit proces ook daarna nog doorgaan. Veel van de soorten die wij in onze stroomdalgraslanden vinden gaan ook in de rest van Europa sterk achteruit. Uit eigen onderzoek blijkt dat van de plaatsen op de dijken langs Waal, Rijn en IJssel waar in 1967/1968 goed ontwikkelde dijkbeemden voorkwamen nu nog hooguit 1/3 over is.

Deze mededeling begint met een algemeen gedeelte waarin de invloed van de mens, standplaatsfactoren, verarming, plantengemeenschappen, geomorfogenese en waterhuishouding aan bod komen. Het volgende deel is een aanzienlijk minder leesbare maar zeer gedetailleerde en uitvoerige opsomming van flora, vegetatie en achteruitgang in verschillende Maasvakken, geheel gedocumenteerd met vegetatietabellen. De verschillende oorzaken van de achteruitgang hebben vrijwel zonder uitzondering een financiële achtergrond.

Van de bijlage die meer dan de helft van de

mededeling omvat (totaal 81 blz.) kan men zich afvragen of deze in een dergelijke mededeling thuishoort. Het bestaat uit een gedetailleerde beschrijving van elk van de onderzochte terreinen, met vegetatietabellen en plattegronden. Het lijkt mij vooral geschikt als een leidraad bij de aankoop van natuurterreinen.

Rest de vraag, wat voor zin heeft de eindeloze stroom van dergelijke "geschiedkundige werken". Het zou de ogen kunnen openen van mensen die beweren dat het nog best gaat met de natuur in Nederland. De auteurs van deze mededeling antwoorden hier echter al op door een uitspraak van Zinkgref aan te halen "De ouden hadden een geweten zonder weten, wij in deze tijd hebben het weten zonder geweten". Gaan wij ervan uit dat alle negatieve menselijke handelingen uit onwetendheid voortkomen, dan kunnen wij niet anders dan steeds maar weer op de feiten hameren in de hoop dat de schellen van de ogen vallen, waarbij wij goed moeten bedenken dat:

"het niet onze taak is om slechts aan één seizoen te denken, of aan een paar mensengeslachten, of aan een voorbijgaand tijdvak van de wereld. Wij moeten voor eens en voor altijd een einde aan deze dreiging maken, zelfs al is er geen hoop op dat wij hierin zullen slagen (Mithrandir, alias Gandalf de Grijze Pelgrim, Rivendel 25 oktober 3018 in de chronologie van de Westlanden).

K. V. Sýkora.